

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Seilonen, Marja

Title: "Tämä olikin kiva kokemus – ihan erilainen kuin ajattelin"

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Opetushallitus

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Seilonen, M. (2024). "Tämä olikin kiva kokemus – ihan erilainen kuin ajattelin". In T. Leblay, & S. Ahola (Eds.), *Yleiset kielitutkinnot 30 vuotta* (pp. 149-150). Opetushallitus. Raportit ja selvitykset, 2024: 8. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/yleiset-kielitutkinnot-30-vuotta>

”Tämä olikin kiva kokemus – ihan erilainen kuin ajattelin”

Yleisten kielitutkintojen (YKI) ylimmän tason tutkinnossa haastattelutilanne on osallistujille usein jännittävä. Varsinkaan ensikertalaisena kielitaitotestiin tuleva osallistuja ei haastattelupöydän ääreen astellessaan oikein tiedä, mitä odottaa: mitä *haastattelu* itse asiassa tarkoittaa, mitä häneltä haastateltavana tarkkaan ottaen odotetaan ja millainen haastattelijan tehtävä tilanteessa oikeastaan on.

Termi *haastattelu* saattaa kokemattoman osallistujan käsityksissä assosioitua henkilöhaastatteluun, jossa haastateltavan on tarkoitus lähinnä kerrata elämänsä vaiheita ja henkilöhistoriaansa. Toisinaan taas nimitys voi synnyttää osallistujan mielessä kuvan *kuulustelusta*, jossa vuorovaikutusasetelma on epäsymmetrinen: haastattelija määrää, mistä aiheesta haastateltavan tulee tietää ja osata puhua, ja haastateltava on tilanteessa altavastaaajana. YKI-kontekstissa *haastattelu* on tietenkin vakiintunut nimitys ja tarkoittaa keskustelua, jossa puheenaiheet on ennalta määritelty, mutta teemoista voidaan kuitenkin puhua vapaasti ja vapaassa järjestyksessä ja tehdä aiheista omia tulkintoja ja merkityksenantoja.

Tilanteen jännittävyyttäkin voi lieventää, jos *haastattelun* sijasta itse tilanteessa puhutaankin jonkin verran neutraalimmin *keskustelusta*, jonka yksi alalaji *haastattelukin* itse asiassa on – kuten myös esimerkiksi *neuvottelu*, *väittely*, *kuulustelu*, *suostuttelu*, *sosiaalinen keskustelu* ja *kriittinen pohdinta*. *Keskusteluhan* on luonteeltaan kahden osapuolen välistä ajatustenvaihtoa, jossa toimitaan yhteistyössä ja keskitytään yhteiseen aiheeseen vuoropuhelun kautta. Parhaimmillaan testitilanteen haastattelu onkin luontevaa vuorovaikutusta. YKI-kontekstissa tosin keskustelun toisen osapuolen oletetaan olevan puhujana merkittävästi aktiivisempi ja pääroolissa, sillä hänen tehtävänsä on sisältöjen tuottamisen ohella osoittaa keskustelussa kielitaitoaan. Tästä näkökulmasta katsottuna hyvin jäsenneily ja kattavasti teemoja käsittelevä monologikin puolustaa paikkaansa.

Ylimmän tason YKI-testiin tulijoiden taustat ja suomen kielen taito ovat vaihtelevat, kuten myös syyt, miksi testiin osallistutaan. Suurin osa tarvitsee todistuksen kielitaidostaan työ- tai opiskelupaikan hakemista varten, mutta monesti testin tulos kiinnostaa pelkästään henkilökohtaisista syistä. Usein jo pitkäänkin Suomessa asuneet ja toimivan suomen taidon saavuttaneet haluavat saada selville, mille viralliselle tasolle he voivat kielitaitonsa testin perusteella asettaa. Osallistujissa on nykyisin enemmän myös äidinkieliä puhujia. Todistuksen suomen kielen taidostaan tarvitsevat esimerkiksi ulkomailla koulunsa käyneet äidinkielliset nuoret, joilla on tavoitteena hakea suomalaisiin korkeakouluihin opintojaan jatkamaan. Unohtumaton on erään niin ikään äidinkiellisen, sujuvasanaisesti murretta puhuvan osallistujan haastattelu. Siinä hän rekisterinsä ja tyyliensä mukaisesti kommentoi kuulumisiaan, että muuten on mennyt mukavasti, mutta ”*on lunssan poekasta ollunna*”. Haastateltavien kielelliset repertuaarit ovat siis moninaisia, samoin kuin strategiat, joita he vuorovaikutuksessaan käyttävät. Koska tilanteessa teemoja on vapaus pitkälti käsitellä omista näkökulmista sen mukaan kuin itselle sopii, monet hyödyntävät puheessaan luontevasti esimerkiksi työympäristöstä tutun ammatillisen kielen elementtejä tai vaikkapa harrastuksissa hankittua erityisalan kieltä.

Haastattelijan tehtävä on mahdollistaa osallistujalle tilanteessa optimaalinen suoritus: Aluksi hän voi luoda yhteyden haastateltavaan vaikkapa kommentoimalla mahdollisia yhdistäviä tekijöitä tai yhteisiä kiinnostuksen kohteita, jotka heitä keskustelun osapuolina liittävät yhteen. Keskustelusta saadaan mahdollisimman luontevaa, kun haastattelija osallistuu siihen aidosti sekä tarvittaessa

keventää latautunutta tunnelmaa. Lisäksi rauhallinen tilanne mahdollistaa haastateltavalle vaihtoehtoisten ilmausten hakemisen silloin, kun hänen ilmaisuvaransa ovat rajalliset.

Haastattelun aihe kaikessa kiinnostavuudessaan voi joskus innostaa haastattelijaa osallistumaan ajatusten vaihtoon enemmänkin, jolloin on kuitenkin hyvä muistaa antaa haastateltavalle tilaa. Toisaalta puhujaa tulee tarvittaessa myös johdatella ja antaa näkökulmia sen varmistamiseksi, että hän pystyy saamaan aiheesta riittävästi irti. Keskustelua on kylläkin toisinaan myös tarpeen rajoittaa ja ohjata puhuja takaisin aiheen äärelle.

Edellä kuvatut seikat olen ymmärtänyt, siis oppinut, toimiessani suomen kielen ylimmän tason haastattelijana muutaman kymmenen vuotta. Haastattelut ovat antoisia tapaamisia nyt tai aina ajankohtaisten keskustelunaiheiden äärellä. Niihin liittyy mukavia kohtaamisia, hienoja jälleennäkemiä, kiinnostavia ajatuksia, uusia näkökulmia ja valloittavia persoonia. Erään haastateltavani sanoin: *"Tämä olikin kiva kokemus – ihan erilainen kuin ajattelin."*